

egy fontosnak tartott fordulójáról, mesterségükről, hivatásukról. Legtöbbször a megtett út végén, életük alkonyán tekintenek vissza erre az útra.

Ezekből a megnyilatkozásokból állt össze az fróriporter legújabb könyve, a *Jegykendő*, s benne a kép a valóságunkról, közelmúltunkról és jelenünkről egyaránt. Arcélek, életsorsok, helyzetképek villannak föl a kötetben, novellákba és drámákba illő történetek, belesűrítve az újságírói két hasáb szigorú keretébe, formájába és felépítésébe is. Mert a riporter nem kalandozhat, számára minden bekezdés új információ, s minden mondatával akar valamit. Ahogyan Ruffy Péter mondta: „Suhogtatni egy lobogót, s a lelkiismeretet zaklatott állapotban tartani egészen addig, míg a dolgok meg nem oldódnak.”

Mi tehát a *Jegykendő*? Vallomásokból és tünődésekből font sorstörténetünk, irodalmi igényvel vázolt faluszociográfiánk, az elmúlt ötven évünk teljes története. Egy meglévő és szívósan kitarító világ képe. „Harmincöt éve a falu minden keresztelődjén ott voltam” – kezdi vallomását a doroszlói bábaasszony; „Soha senki előtt nem tagadtam meg a hitemet, akkor sem, amikor Tito molnára lettem” – vallja egy másik, míg a harmadik így kezdi: „Gyökér Ferenc vagyok. Nem maga az első, akinek tetszik a nevem. Ezért az egyért nem köllött megdolgozni. A többiért ugyancsak. Azért a házért, az öt hold földért, amit hetvenhárom éves koromig a feleségemmel összeszedgettünk.”

S valóban a vajdasági, főleg a falusi és tanyasi ember őszinte megnyilatkozásaiából rajzolódik ki egy kor, a mi világunk képe Németh István lelkipásztori példázatai nyomán, amelynek oltárára ő nem fehér abroszt helyez egybefogó szimbólum gyanánt, hanem a vele egyenértékű, a hűséget, a ragaszkodást, a féltést és a szerelmet szimbolizáló hímezett jegykendőt.

BORDÁS Győző

KALAPIS ZOLTÁN: TÖRTÉNELEM A FÖLD ALATT

Történelem a föld alatt címmel Kalapis Zoltán honismereti sorozatának immár harmadik darabja kerül az olvasó elé, amely témaválasztásánál, anyaggazdagságánál fogva méltó helyet foglal el az első két kötete mellett. Amíg a *Betűk és képekben* (1992) művelődéstörténeti írásait gyűjtötte csokorba, a *Régi vízivilág a Bácskában és Bánátban* című kötetében vidékünk egykori vízimunkálatait vette számba, feltérképezve egyben azok főszereplőit is, a régi vízimérnököket. Jelen kötetében, mint annak címe is találóan szemlélteti, jobbra azokkal a történelmi emlékekkel foglalkozik, amelyeket a föld felszínéről szinte nyomtalanul eltüntetett az enyészet meg az emberi gondatlanság, s amelyek ma már többnyire a szó szoros értelmében a föld alatt találhatóak vagy éppenséggel romokban hevernek. E történelmi jelentőségű építmények: erődök, várak emlékeit ébresztgeti kötetében Kalapis Zoltán, felelevenítve s az olvasó elé tárva vidékünk múltjának egykor jeles, ma már szinte nyomtalanul eltűnt hírességeit: a bácsi, a titeli, a galádi, a törökbecsei, a nagybecskereki és a verseci várat, feltámasztva poraiból az észak-bánáti bazilita monostorokat s a belakúti apátság dunai erődjét, de a ma már romokban heverő, híres aracsi Pusztatemplomot is. Mindemellett Kalapis Zoltán emléket állít Kálmán Árpád-házi hercegnek, IV. Béla király édestestvérének, Corvin Jánosnak, Hadik András huszárgenerálisnak, az utolsó Zrínyinek, a szalánkeméni csatában elesett Zrínyi Ádám-nak, a három Koháry testvérnek, de negyvennyolcas emlékeinknek is, ugyanakkor a

zimonyi Hunyadi-torony ürügyén Hunyadi Jánosnak is. Összesen tizenegy történelmi tárgyú írás kapott helyet Kalapis Zoltán kötetében, amelyeket – ha minősíteni szeretnénk – akkor műfajilag az igényes, részletekben gazdag, érdekesítő történelmi tanulmány és a pozitív értelemben vett népszerű historikus publicisztika mezsgyéjére helyezhetnénk, tekintettel arra, hogy írásain mindkét műfaj jellegzetességei felismerhetők.

Kalapis Zoltán személyében szerencsésen egymásra talált a gyakorlott, mindenre odafigyelő újságíró és a levéltárakban, könyvtárakban, köz- és magángyűjteményekben búvárkodó szorgalmas kutató, aki az utóbbi néhány év termésével, pontosabban „honismereti sorozatával” régen elfeledett értékeinket veszi sorra, régmúltunk ismeretlen vagy kevésbé ismert eseményeit, s annak szereplőit tárja fel. Tájtörténeti tényirodalmat nyújt: érdekesen, olvasmányosan, maradandó értékkel. Mondhatnánk: elhivatottan és felelősségteljesen, múltunk, szellemi örökségünk iránti kellő tisztelettel, s minden bizonnyal az eljövendő nemzedék okulására is.

Végül, remélni szeretnénk, hogy e sorozat, amelyben Kalapis Zoltán mindinkább kiteljesedő, értékes s egyben értékeket feltáró, múltkutató publicisztikája foglaltatik, a jövőben még számos hasonló kötettel gazdagodik. Olyan kötetekkel, amelyeket akár csak az előttünk lévőt is sajátos honismereti olvasókönyvként vehetünk kézbe.

NÉMETH Ferenc

PENAVIN OLGA: JUGOSZLÁVIAI MAGYAR DIAKRÓN NÉPMESEGŰJTEMÉNY II.

Penavin Olga a jugoszláviai magyar néprajzkutatás legismertebb egyénisége, az 1940-es évek második felétől szinte napjainkig folyamatosan, töretlen kedvvel és szorgalommal gyűjti az itteni magyarság népköltészetét, szokásait, hitvilágát. Tanári munkásságának egyik legnagyobb eredménye az, hogy egyetemi hallgatók sokaságát kapcsolta be a gyűjtőmunkába, s ennek eredményeképpen az itteni néprajzkutatás jelentős mennyiségű népköltészeti anyag: népmese, népmonda, népballada stb. birtokába jutott.

Eddigi legjelentősebb vállalkozása az Ortutay Gyula által szerkesztett Új Magyar Népköltési Gyűjtemény sorozatában megjelent két kötet népmese és népmonda, *Jugoszláviai magyar népmesék I-II.* címmel. E mű sikerét bizonyítja, hogy a korábban már megjelent I. kötet a másodikkal együtt új kiadásban jelent meg ismét.

A méltatásra kerülő terjedelmes könyv ismét tekintélyes mennyiségű meseanyagot, több mint kétszáz hosszabb-rövidebb szöveget kínál fel, mégpedig eddig publikálatlan gyűjtést, az 1941-től napjainkig terjedő időszakból. Ez a mű voltaképpen folytatása annak a vállalkozásnak, amelynek keretében Penavin Olga a jugoszláviai magyarság lakóterületein gyűjtött teljes meseanyag közzétételét tűzte ki célul. A főntebb már említett kétkötetes nagy vállalkozása mellett – itt nem említve az ugyancsak általa és munkatársai által gyűjtött, de gyermek olvasók számára készített népszerűsítő gyűjteményeket – ugyancsak ő tette közzé a *Jugoszláviai magyar diakrón népmese-gyűjtemény I.* jelzetű kötetet is, amelyben a területünkre vonatkozó, nyomtatásban már megjelent meseanyagot